מידתו של משה רבינו

הרב ידידיה רייכנר, ראש כולל, וושינגטון

בפרשת השבוע שלנו, פרשת וארא, התורה ממשיכה לתאר את הדיבור שבין הקב"ה לבין משה רבינו. ההתגלות הראשונה של ה' למשה אירעה במעמד הסנה הבוער כפי שקראנו בפרשה הקודמת, ומאז והלאה הקב"ה מנהל עם משה קשר ישיר ורציף. בתחילת הפרשה, מתבאר אחד ההבדלים שבין דרך ההתגלות של הקב"ה לאבות – אברהם יצחק ויעקב, לבין הדרך שבה הקב"ה מתגלה למשה רבינו, וכך אומר הכתוב:

"*וַיְדַבֵּר אֱ-לֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'. וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי, וּשְׁמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם...*"

מפשט הפסוקים עולה כי שם הוי-ה נודע רק למשה רבינו ולא לאבות – שאליהם ה' התגלה בשם אחר, א-ל שד-י. מהי סגולתו המיוחדת של משה רבינו, ומהו מתחדש בדרגת הנבואה שלו שלא ארע בזמנם של האבות?

הגמרא במסכת ברכות פותחת בשאלה על פסוק מספר דברים:

"ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה... (דברים י,יב)". אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? ... אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא..

כלומר, הפסוק בספר דברים נותן לנו תחושה שיראת שמיים היא דבר פשוט – ואין הקב"ה דורש מאתנו אלא דבר זה בלבד. הגמרא מקשה על כך – והרי יראת שמיים היא דבר גדול וקשה עד מאוד? ומתרצת הגמרא – שלגבי משה רבינו יראת שמיים היא אכן "דבר קטן".

אמנם יש להקשות על גמרא זו, מאחר והתורה מדברת לכל אדם מישראל – שהרי הכתוב אומר: "מעמך" – כלומר מכל אחד מאתנו, ולא רק ממשה רבינו לבדו, מדוע אם כן התורה מתארת את את ה'יראת שמיים' כדבר קל ופשוט, שהרי בוודאי שאין כל אדם מישראל שווה לדרגתו של משה רבינו! ואכן האדמו"ר הזקן מחב"ד – רבינו שניאור זלמן מליאדי בעל התניא, מתייחס בספרו לשאלה זו וכך הוא מתרץ (ספר התניא פרק מב) –

"אלא העניין הוא, כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבינו עליו השלום... ונקרא 'רעיא מהימנא', דהיינו שממשיך בחינת הדעת לכללות ישראל לידע את ה' כל אחד כפי השגת נשמתו ושרשה למעלה.. ומדה זו, לקשר דעתו בה', יש בכל נפש מבית ישראל ביניקתה מנשמת משה רבינו עליו השלום..."

כלומר, שאע"פ שמשה רבינו בעצמו היה רק אדם אחד בלבד, בכל אופן בכל אדם ואדם מישראל ישנה בחינה קטנה בנפשו ממשה רבינו, ולכן כשהגמרא אומרת: "לגבי משה מילתא זוטרתא היא" אין כוונתה רק למשה רבינו ע"ה, אלא לכל אחד ואחד מאתנו, בבחינה שיש בו בתוכו של משה רבינו.

ויש עוד להבין – מה בדיוק הכוונה של "בחינת משה רבינו"? על איזה חלק בנפש שלנו זה מדבר? בעל התניא מבאר שהכוונה היא למידה הנקראת "דעת" – כלומר ליכולת שיש לכל אחד ואחד מאתנו לקשר נפשו בקב"ה, וכביכול ממש "לדעת אותו". וזו מצווה המוטלת על כל אחד ואחד מאתנו, כמו שאומר הפסוק (דברי הימים א, כח, ט) "*דע את אלוקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפיצה*", וכפי שפותח הרמב"ם את ספר המדע (הלכות יסודי התורה פרק א הלכה א):

*"יסוד היסודות ועמוד החכמות **<u>לידע</u>** שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא..."*

כלומר שעניינו של משה רבינו קשורה למידת ה'דעת' והוא זה שמלמד אותנו ביצד לדעת את הקב"ה.

אם כן, רק למשה רבינו הקב"ה **<u>נודע</u>** בשם הוי-ה, כלומר שרק אצל משה רבינו התחדשה היכולת האנושית לדעת את ה'. ואמנם, המעניין בכל הפרקים הראשונים של ספר שמות, ייווכח לגלות, שלא רק בפסוק זה – אלא במקומות רבים בפרקים אלו רמוזה מידת הדעת, ולמעשה ניתן לומר שמשה רבינו בא לחדש את מידה זו בעם ישראל.

מעניין לציין כי עניין ה'דעת' חוזר על עצמו שוב כאשר משה רבינו פונה לפרעה ומבהיר לו את המסר עליו ללמוד מן המכות: *"למען **<u>תדע</u>** כי אין כה' א-לוקינו"*, *"למען **<u>תדע</u>** כי אני ה' בקרב הארץ"*, *"למען **<u>תדע</u>** כי לה' הארץ"*. כלומר, משה רבינו בא ללמד את העולם כולו את הידיעה על גדולתו של הקב"ה, ובאותה העת בא ללמד אותנו לדעת את מהותו של הקב"ה וללכת בדרכיו וליראה אותו.

וכך בעזרת ה' כל אחד מאתנו יזכה ליראת שמיים שתיחשב לגבינו כ'מילתא זוטרתא', וכפי שמסיימת שם הגמרא: משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו - דומה עליו ככלי קטן.

ויהי רצון שנזכה בקרוב לימים בהם "מלאה הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו יא,יט).